

Література:

1. **Антонюк Д.А.** Концептуальні засади інфраструктурного забезпечення підприємництва промислових регіонів / Д. А. Антонюк, К. І. Антонюк // Управління виробничим та інфраструктурним розвитком економічного потенціалу України: Монографія / За заг. ред. В.П. Волкова. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. – С.97–121.
2. Основы бизнеса / Отв. Ред. Ю.Б. Рубин. 4-е изд., перераб. и доп. - М.: МФПА, 2003. – 839 с.
3. **Лядова Е.В.** Развитие инфраструктуры малого и среднего предпринимательства в условиях становления инновационной экономики: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.01 «Экономическая теория» / Е. В. Лядова. – Нижний Новгород, 2012. – 26 с.
4. **Волков В.П.** Операційний менеджмент у виробництві і сфері послуг [навчальний посібник] / В.П. Волков, Д.А. Антонюк, Д.Т. Бікулов, К.І. Антонюк. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. – 244 с.

Стаття надійшла: 6.12.2013 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

УДК 339.144.005

JEL M 21

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ НА ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Огієнко С.О., канд. экон. наук, доцент

Коваль Т.М.

Харківський торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Анотація. Стаття присвячена розгляду проблем управління запасами на торговельному підприємстві, які виникають через суперечності основних сфер бізнесу (маркетингу, торгівлі та фінансів). Сформульовані цілі кожної сфери бізнесу стосуються запасів. В даний час у вітчизняній і зарубіжній літературі немає єдиної думки щодо визначення термінів «запаси» і «товарні запаси». У зв'язку з цим у статті проведено аналіз робіт деяких авторів, присвячених дослідженню управління запасами і було визначено, що запаси торгового підприємства визначаються як товарні. Сформульовано визначення поняття «товарні запаси». Визначена мета створення товарних запасів на торговельному підприємстві. Також у роботі дано визначення таким поняттям як: «управління запасами» і «ефективне управління запасами». У зв'язку з тим, що вітчизняні торгові підприємства не приділяють належної уваги питанням управління запасів, у статті запропоновано використання зарубіжного досвіду в цій галузі. Розглянуто оду з популярних зарубіжних моделей управління запасами «точно в строк». У статті запропоновано використання елементів мерчандайзингу, для підвищення оборотності запасів торгового підприємства. Методи ABC - аналізу та XYZ - аналізу використовуються на підприємствах різних сфер діяльності для оптимізації рівня запасів на підприємстві, у сфері торгівлі ці методи також застосовні. Запропонована програма Inventor для автоматизації процесу проведення ABC - аналізу та XYZ-аналізу, яка прискорить період отримання інформації про стан запасів на підприємстві торгівлі, і скоротить час на ухвалення рішень щодо управління ними. застосування зарубіжного досвіду і комп'ютерних технологій в управлінні запасами торгового підприємства надасть згладжувати вплив на суперечать аспекти діяльності підприємства.

Ключові слова: запаси, товарні запаси, управління запасами, ефективність управління запасами, система управління запасами «точно в термін», ABC-аналіз, XYZ-аналіз.

Постановка проблеми. Сучасні умови функціонування підприємств торгівлі в Україні зумовили необхідність у нових підходах до управління запасами, оскільки проблемою більшості вітчизняних торговельних підприємств в управлінні запасами є те, що існує необхідність балансування між різними сферами бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти проблеми управління запасів досліджені в роботах таких вітчизняних і зарубіжних вчених як: І.Бланк, А.Мазаракі, Дж.Букан, Ф.Бутинець, Р.П.Валевіч, О.М.Тридід, М.Дарбінян, С.Еммет, Л.Лігоненко, В.Лотоцький, В.Лукінський, Н.Г.Міценко, Дж.Робертс, Р.Уілсон.

Невирішені складові загальної проблеми. Недостатність досвіду вітчизняних підприємств у сфері управління запасами, як однієї з головних сфер управління, так як це впливає на роботу підприємства в цілому.

Формулювання цілей статті. На сучасному етапі розвитку торгівлі в Україні торговельним підприємствам слід зосередити свої зусилля на виконанні найважливіших завдань у сфері управління запасами, оскільки від ефективності їх управління залежить фінансова стабільність та економічна перспектива підприємства, у зв'язку з цим виникає необхідність удосконалювати методи управління запасами на торговельних підприємствах

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування стійкого зростання торговельної діяльності та безперервний процес реалізації неможливі без управління запасами. Тлумачення поняття «запаси» наведено у таблиці 1 [7].

Таблиця 1 – Тлумачення поняття «запаси»

Автор	Зміст поняття
М. П. Денисенко, П. Р. Левковець, Л. І. Михайлова	Запаси – матеріальний потік в даний момент часу.
Л. Каніщенко	Запаси – наявність відповідних матеріальних ресурсів, до яких належать засоби виробництва, предмети споживання, інші цінності, необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери нематеріального виробництва та задоволення потреб населення, і ще не використовується.
В. Є. Ніколайчук	Запаси – сукупність засобів виробництва, що зберігаються в відповідних господарських структурах, як сфери виробництва так і сфери збуту.
І. Ю. Палагін	Запаси – кількість матеріалів, товарів та інших матеріальних об'єктів, що є в даній точці в даний момент часу.
А. Н. Родніков	Запаси – матеріальна продукція, що чекає вступу в процес споживання виробничого, особистого або в процес продажу.
Д. Уотерс	Запаси – товари та матеріали, що постачаються та зберігаються на підприємстві. Вони утворюються кожен раз коли ресурси, що надходять чи виходять на підприємство не використовуються, хоч і доступні.

Запаси готової продукції на підприємствах торгівлі називаються збутовими або товарними. Визначення поняття «товарні запаси» у науковій літературі наведені у таблиці 2.

Проаналізувавши вищенаведені визначення товарних запасів можна зробити висновок, що товарні запаси торговельного підприємства це сукупність товарної маси, яка не потребує подальшого дороблення та перероблення, та знаходиться в сфері обігу і призначена для подальшого продажу кінцевим споживачам, з метою отримання прибутку.

Метою створення товарних запасів є забезпечення безперервної діяльності торговельних підприємств. Необхідність їх створення зумовлюють наступні фактори: дискретність поставок; випадкові коливання (у попиту за проміжок між поставками, в обсягу поставок та ін.); передбачені зміни в кон'юктурі (сезонність попиту, сезонність виробництва, інфляційні очікування та ін.). Перераховані фактори, діючи окремо чи у певних групуваннях зумовлюють тенденцію до збільшення товарних запасів.

На сучасному етапі доцільно враховувати нові форми формування та реалізації товарних запасів, що забезпечить прискорення оборотності. Такими формами є використання елементів мерчендайзингу. Мерчендайзинг – це технологія, при якій одні товарні запаси стимулюють реалізацію інших – без залучення додаткових інвестицій на рекламу, стимулювання збуту та інше. Мерчендайзинг – це і метод організації торговельно-технологічного процесу магазину та продажу товарів, з допомогою якого забезпечується формування попиту на окремі товари з врахуванням психології споживачів. При цьому роль та вплив продавців знижується, а покупців та самих товарів збільшується [9].

Управління запасами завжди має на меті їх оптимізацію, тобто забезпечення організації торгівлі товарами в такому асортименті і в таких кількостях, які максимально відповідають передбачуваному попиту, за мінімізації витрат на їх утримання.

Ефективне управління запасами дозволяє підприємству задовольнити або перевищити очікування споживачів, створюючи такі запаси кожного товару, які максимізують чистий прибуток.

Основною проблемою управління запасами є узгодження (координація) часто протилежних цілей різних сфер бізнесу підприємства (маркетингу, торгівлі та фінансів) по відношенню до запасів [1]. Укрупнено ці цілі представлено на рис. 1. У зв'язку з різним ці-

льовим призначенням і підходом до запасів зазначених сфер менеджменту підприємства між ними можуть виникати конфлікти, згладжування яких є однією з ключових завдань менеджменту.

Таблиця 2 – Визначення поняття товарні запаси у науковій літературі

Автор	Визначення поняття
А. А. Мазаракі [6]	Товарний запас – маса товарів, призначена для продажу, що знаходиться у сфері обігу в процесі переміщення від виробництва до споживача
О.М. Тридід, К. М. Таньков [8]	Товарні запаси являють собою вже готову продукцію, призначену для кінцевого споживача, а також запаси, що знаходяться на шляху проходження товару від постачальника до споживача, тобто на підприємствах оптової, дрібнооптової та роздрібно торгівлі, в заготівельних організаціях і запаси в дорозі
Р.П. Валевиц, Г.А. Давидова [3]	Товарні запаси – товари, які протягом більшого чи меншого часу утворюють запас, до тих пір, поки їх не змінять нові екземпляри того ж роду. Лише завдяки виникненню запасу забезпечується постійність і безперервність процесу обігу.
А. Глен, А. Велш та Д.Г. Шорт [4]	Товарні запаси – товари, що за звичайних обставин призначені для продажу. Ці товари закупаються у готовому вигляді та продають без додаткової обробки та переробки
Н.М. Богацька [2]	Товарні запаси являють собою найважливіший вид активів торгівлі, що постійно оновлюється, у вигляді цілеспрямованої сформованої сукупності товарів споживчого характеру, які придбані для наступного продажу кінцевим споживачам з метою отримання підприємницького доходу і знаходяться на підприємстві до моменту їх реалізації

Сучасні вітчизняні підприємства ще не включили управління запасами до складу основних напрямків активно здійснюваної стратегії своєї поведінки в ринковому середовищі і явно недостатньо використовують даний фактор як підвищення конкурентоспроможності.

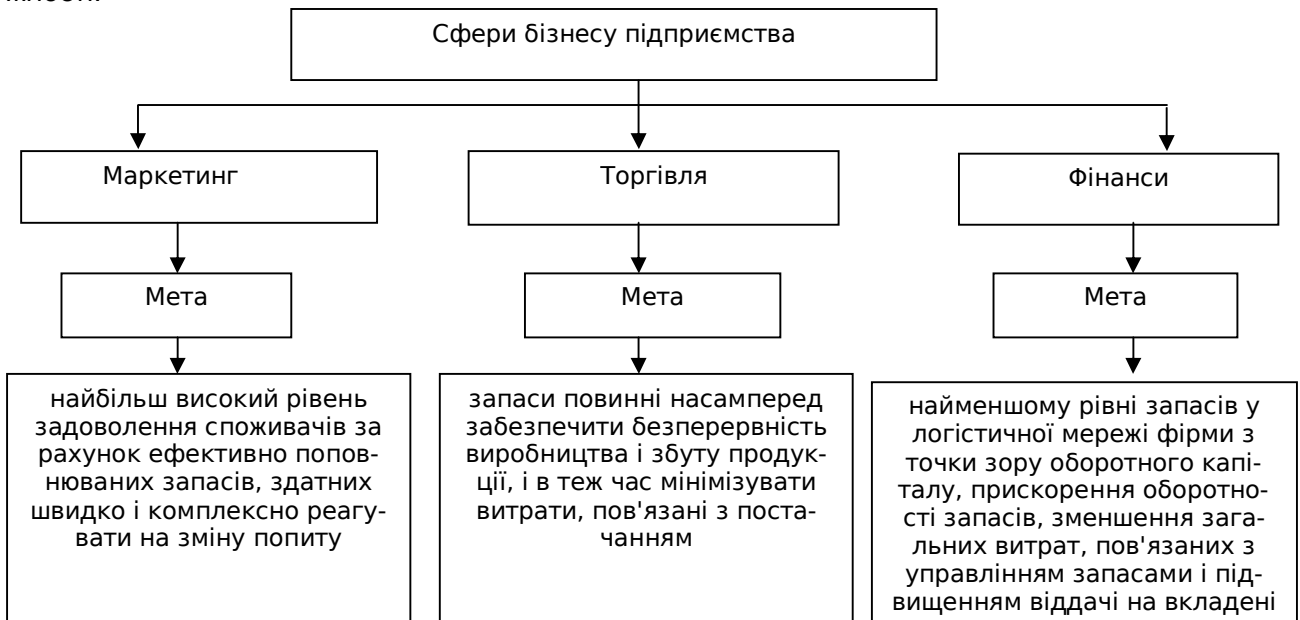

Рисунок 1 - Цілі різних сфер бізнесу підприємства по відношенню до запасів

Заслужує на увагу зарубіжний досвід управління запасами на підприємствах торгівлі. Однією з розповсюджених систем управління запасами за кордоном є система «точно в термін» (just-in time, JIT), яка виправдала сподівання підприємств торгівлі які використовують її. За допомогою цієї системи можливо знайти баланс між основними сферами бізнесу на підприємстві. Система постачання «точно в термін» – система поставки товарів до місця

споживання або до моменту продажу в торговому підприємстві в необхідній кількості і в потрібний час [9].

При поставках в системі «JIT» контроль якості у споживача не передбачений. Отже, цю функцію має взяти на себе постачальник. У цих умовах наявність неякісних виробів у партії, що поставляється неприпустимо. Відносини між постачальником і покупцем, що дозволяють застосувати саме цю систему поставок, повинні носити характер тривалої господарської зв'язку і будуватися на довгострокових контрактах. Система «точно в термін» передбачає роботу споживачів з набагато нижчим запасом, ніж в умовах традиційного постачання. Отже, підвищуються вимоги до надійності всіх учасників логістичного процесу, в тому числі і до фірм – перевізників. В умовах традиційного постачання, при виборі перевізника, в першу чергу звертають увагу на перевізні тарифи, у системах «JIT» перевага віддається перевізнику, здатному гарантувати надійність дотримання термінів доставки. Застосування вищеописаної системи, дозволяють різко скоротити запаси, скорочує потребу в складських потужностях, персоналі.

Система «JIT» вимагає для свого впровадження значних зусиль і відповідною інфраструктурою забезпеченості з матеріального, правового і фінансового аспектів. Крім того, її розробці повинна передувати диференціація асортименту товарів, що поставляються з метою виділення найбільш значущих позицій (з точки зору витрат на придбання або динаміки продажів), робота з якими за цим може дати найбільший ефект. В якості інструменту диференціації можуть застосовуватися аналіз ABC та XYZ [5]. Методи управління запасами використовуються у багатьох сферах діяльності, але на даний час вони найбільш актуальні для сфери торгівлі. Проведення цих методів аналізу вимагає великих витрат часу, але для автоматизації проведення ABC – аналізу та XYZ - аналізу, можна використовувати надбудову MS Excel Inventor, яка розширює можливості стандартного MS Excel [10]. Також за допомогою цієї програми торговельні підприємства можуть автоматично розраховувати: страховий запас, оцінити динаміку продажів на графіку і підібрати формулу для прогнозу продажів. Тобто Inventor відкриває нові можливості в управлінні запасами торговельного підприємства.

Висновок. Отже, управління запасами впливає на всі сфери бізнесу, особливо на торгівлю, маркетинг та фінанси. Цілі управління запасами, що існують усередині одного підприємства, досить суперечливі. Головне завдання – знайти баланс між цими суперечливими цілями і керувати рівнем запасів відповідно з інтересами підприємства в цілому однією з умов досягнення високих кінцевих результатів від торговельної діяльності підприємства й підвищення її ефективності є постійне продумане формування запасів і вміння управління ними. Цього можна досягти з впровадженням зарубіжного досвіду управління запасами і новітніми комп'ютерними технологіями.

Література

1. Бланк И. А. Управление торговым предприятием / И. А. Бланк. - М. : Ассоциация авторов и издателей. Тандем, 2008-416с.
2. Богацька Н. М. Управління товарними запасами роздрібних торговельних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н. : спец. 08.07.05 «Економіка торгівлі та послуг» / Н. М. Богацька. – К., 2006. – 20 с.
3. Валевич Р. П. Экономика торгового предприятия : учебн. пособ. / Р. П. Валевич, Г. А. Давыдова. – Мн. : Изд-во "Высш. шк.", 1996. – 366 с.
4. Глен А. Основы финансового учета / А. Глен, А. Велш, Д. Г. Шорт. – К. : Вид-во "Основы", 1997. – 943 с.
5. Круглова О. А. Эффективность управления товарными запасами у предприятиях розничной торговли : дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н. : 08.07.05 Экономика торговли та послуг / О. А. Круглова. – Х., 2002. – 266 с.
6. Мазаракі А.А. Экономика торгового предприятия : учебник [для студ. ВНЗ] / А.А. Мазаракі. – К. : Вид-во "Хрещатик", 1999. – 800 с.
7. Перебийніс В. І. Логістичне управління запасами на підприємствах : монографія / В. І. Перебийніс, Я. А. Дроботя. – Полтава : ПУЕТ, 2012. – 279 с.
8. Тридід О. М. Логістичний менеджмент: Навч. посібник / О. М. Тридід, К. М. Таньков. - Х.: ВД "ІНЖЕК", 2005. - 224 с.
9. Хоменко Н. В. Товарні запаси : проблеми обліку, контролю та звітності : Монографія / Н. В. Хоменко, О. В. Карпенко, Ю. А. Веригина. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – 153с.
10. Inventor - надстройка для Excel: abc-xyz и другие методы анализа / Я Закупщик. Сообщество закупок. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakup.vl.ru/64-inventor.html>

Стаття надійшла: 11.12.2013 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Бабич Д.В.